

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ПРИРОДНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ СФЕРИ В СИСТЕМІ ТЕРИТОРІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

В.М. Кислий, к.е.н., доцент, Г.М.Шевченко, аспірант

Сумський державний університет, м. Суми

В умовах нестабільності національної економіки, невизначеності багатьох макроекономічних і соціальних процесів виникає проблема адаптації територіальних соціально-економічних систем до зовнішніх змін.

Одним із головних напрямів територіального економічного розвитку в Україні є трансформація сфери рекреації, зокрема, рекреаційного природокористування, відповідно до національних соціально-економічних пріоритетів і цілей державного регулювання в галузі рекреації та туризму, що визначені в законах України “Про туризм”, “Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки”, у “Програмі дій з подальшого впровадження Порядку денного на XXI століття”.

Рекреаційна галузь господарювання відіграє значну роль у розвитку національної економіки, структурно посідаючи вагоме місце в територіальних соціально-економічних системах держави. При цьому пріоритети розвитку країни та її окремих територій декомпозуються в сфері рекреаційного природокористування в трьох основних її цілях: економічній, соціальній та екологічній, які у своїй взаємодії спрямовані на створення якісного рекреаційного продукту (рис. 1).

Вибір вказаних трьох цільових аспектів є результатом дослідження сутності рекреаційного природокористування, що разом із культурно-історичною рекреаційною галуззю утворює власне сферу рекреації. Економічна функція рекреаційного природокористування полягає головним чином у відтворенні робочої сили; соціальна – у задоволенні специфічних потреб населення у відпочинку, оздоровленні, спілкуванні з природою, що сприяє зміцненню фізичного і етичного здоров'я суспільства; природоохоронна – в запобіганні деградації природних рекреаційних комплексів під впливом антропогенної діяльності, у тому числі й рекреаційної. При цьому рекреаційне природокористування слід розглядати як єдність таких процесів, як організація рекреації населення з використанням природних ресурсів і умов, запобігання змінам стану довкілля під впливом рекреаційної діяльності, задоволення потреб населення в природних ресурсах і відтворення робочої сили [3, с. 16-21].

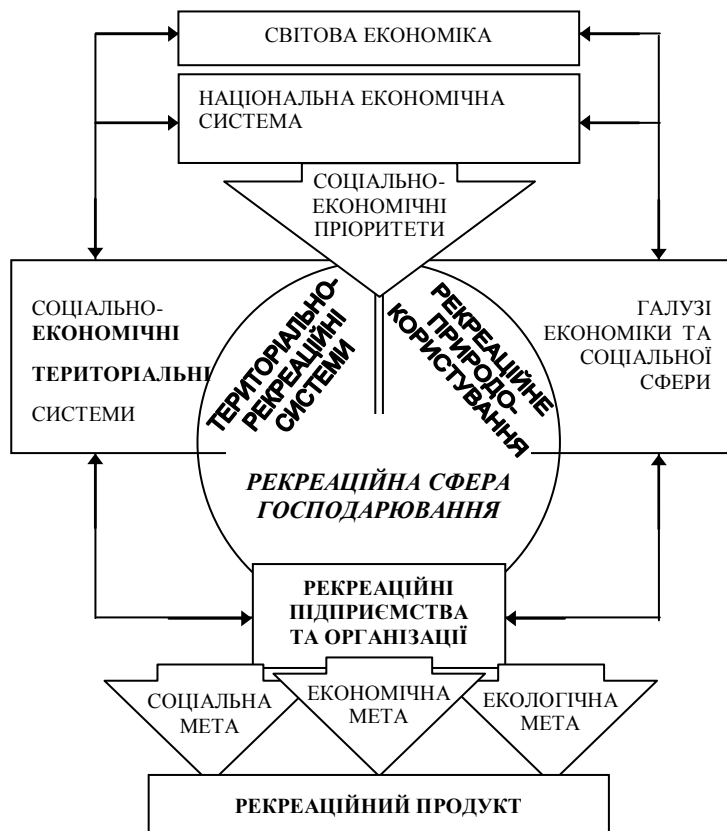

Рисунок 1 – Цілі та місце рекреаційної сфери в національній і територіальних економічних системах

Забезпечує досягнення територіальних соціально-економічних та екологічних цілей один із кінцевих результатів управління розвитком території – її економічний потенціал, зокрема, така його складова як природно-рекреаційний потенціал. При цьому важко переоцінити роль економічного потенціалу та його складових на рівні як країни загалом, так і окремої території або підприємства, оскільки він є основою їх розвитку.

Загалом огляд робіт [1, 2, 4, 5, 6] дозволяє виокремити наступні головні проблемні питання (наприклад, представлення екологічної ємкості як обмеження у використанні рекреаційних ресурсів), що розглядаються у відповідності з чинниками формування природно-рекреаційного потенціалу території, що схематично зображено на рис. 2.

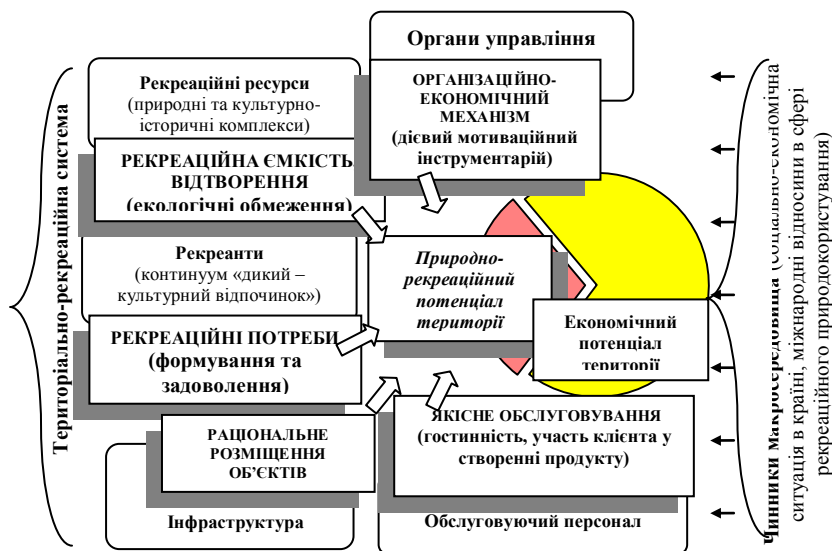

Рисунок 2 – Чинники формування природно-рекреаційного потенціалу території

Згідно представленої схеми ПРП, з одного боку, є частиною економічного потенціалу території, з іншого – складовою певної територіально-рекреаційної системи. В обох випадках він відчуває вплив з боку макросередовища та формується під впливом соціально-економічних, ринкових і екологічних факторів.

Слід підкреслити, що мета використання природно-рекреаційного потенціалу території має двоїстий характер: по-перше, отримання максимуму доходів за мінімізації витрат (економічний аспект); по-друге, задоволення потреб працюючих у відпочинку (соціальний аспект). Крім того, вона підпорядкована загальній соціально-економічній меті територіальної господарської системи. При цьому специфіка рекреаційної діяльності полягає в найбільш тісному зв'язку вказаних аспектів порівняно з будь-якою іншою галуззю господарювання: соціальна мета об'єктивно підпорядкована економічній і за умови ефективної організації відпочинку посилює її. Окремого розгляду потребує екологічний аспект мети управління рекреаційним природокористуванням, що нерозривно пов'язаний з двома попередніми аспектами й за певних зовнішніх умов є визначальним у розвитку рекреаційних систем.

Окрім того останнім часом в економічних дослідженнях широко застосовується поняття “природно-ресурсний потенціал”, що характеризує максимальну здатність природних систем виробляти певну продукцію. В рамках природно-ресурсного потенціалу розглядаються окремі складові, що виокремлюються у відповідності з особливостями наявного комплексу природних умов і природних ресурсів у їх територіальній визначеності. Це надає можливість проводити аналіз природно-ресурсного потенціалу як комплексу конкретно-функціональних ресурсних можливостей природних систем на рівні окремих територіальних утворень. Відповідно до цього підходу в структурі природно-ресурсного потенціалу виділяється рекреаційна складова.

Отже, рекреаційне природокористування посідає вагомe місце в сукупності взаємозв'язків між господарськими галузями та відіграє значну роль у збалансованому розвитку території. При цьому проблему ефективного функціонування рекреаційної галузі певного регіону, орієнтованого на вироблення та поетапну реалізацію довгострокових соціально-економічних програм, слід вирішувати на основі оцінки та оптимального використання природно-рекреаційного потенціалу, сутність якого пов'язана з максимізацією досягнення цілей територіально-економічної системи.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гидбут А.В., Мезенцев А.Г. Курортно-рекреационное хозяйство (региональный аспект). – М.: Наука, 1991. – 94 с.

2. Минц А.А. Природно-экономическая классификация рекреационных ресурсов Украинских Карпат. - К.: Наукова думка, 1994. – 278 с.
3. Нудельман М.С. Социально-экономические проблемы рекреационного природопользования: Монография. – К.: “Наукова думка”, 1987. – 132 с.
4. Природные рекреационные ресурсы, состояние окружающей среды и экономико-правовой статус прибрежных курортов / М.М. Амихранов, Н.С.Лукашина, А.П. Трунев и др. – М.: ОАО “Издательство “Экономика”, 1997. – 207 с.
5. Тарасов А.И. Экономика рекреационного лесопользования. М.: Наука, 1980. – 249 с.
6. Шмагина В.В., Харичков С.К. Рекреация и туризм в системе современных приоритетов социально-экономического развития. – Одесса: Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, 2000. – 70 с.